

DOI 10.18372/2786-823.1.20671

УДК 78.071.2:005.336.2-027.561]:793.32

Панчішна Катерина Леонідівна

Концертмейстер вищої категорії,

КХМ КМАТ імені Сержа Лифаря,

kattrinka86@gmail.com

**РОЛЬ ДИСЦИПЛІНОВАНОГО ПІДХОДУ
В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
З ОБДАРОВАНОЮ МОЛОДДЮ
У ЗАКЛАДАХ ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА**

Анотація. У статті розглянуто дисциплінований підхід як важливу передумову творчого зростання обдарованої молоді у хореографічному мистецтві. У процесі аналізу дисциплінованості в закладах позашкільної хореографічної освіти як рушійної сили креативного потенціалу особистості, дослідницьку увагу автора статті було зосереджено на проблемах, визначених у наукових джерелах, а саме: питаннях ідентифікації феномену обдарованості; ролі позашкільних закладів у діагностуванні та розвитку обдарованої особистості; кореляції психоемоційних станів, за якої у дослідженні виокремлено дисциплінований підхід, як передумову формування психологічної готовності обдарованої молоді до систематичної діяльності та усвідомлення власного потенціалу. Результати дослідження дисциплінованого навчально-виховного процесу у хореографічних закладах, обґрунтовано впливом мотиваційних механізмів (зокрема, мистецькими конкурсами, сценічною практикою, відвідуванням професійних методичних заходів), та системно-функціональними принципами самоорганізації обдарованої молоді. У висновках розкрито роль дисциплінованого підходу як важливого чинника прийняття власної обдарованості та усвідомленої

самореалізації креативного потенціалу обдарованою молоддю відповідно до Цілей сталого розвитку України щодо якісної освіти.

Ключові слова: *позашкільна хореографічна освіта, креативний потенціал, обдарована молодь, дисциплінований навчально-виховний процес, мотиваційні механізми.*

Annotation. *The article considers a disciplined approach as an important prerequisite for the creative growth of gifted young people in the art of choreography. In the process of analyzing discipline in extracurricular choreographic education institutions as a driving force for creative potential, the author's research focused on issues identified in scientific sources, namely: questions of identifying the phenomenon of giftedness; the role of extracurricular institutions in diagnosing and developing gifted individuals; the correlation of psycho-emotional states, in which the study highlights a disciplined approach as a prerequisite for the formation of the psychological readiness of gifted young people for systematic activity and awareness of their own potential. The results of the study of the disciplined educational process in choreographic institutions are substantiated by the influence of motivational mechanisms (in particular, art competitions, stage practice, attendance at professional methodological events) and the systemic and functional principles of self-organization of gifted young people. The conclusions reveal the role of a disciplined approach as an important factor in the acceptance of one's own giftedness and the conscious self-realization of creative potential by gifted young people in accordance with Ukraine's Sustainable Development Goals for quality education.*

Key words: *extracurricular choreographic education, creative potential, gifted youth, disciplined educational process, motivational mechanisms.*

Вступ. Актуальність дослідження зумовлена зростанням суспільного запиту на людей з високим рівнем креативного потенціалу, як безперервного ресурсу в умовах глобальних змін, [1; 5; 10; 15], що спрямовувало наукову увагу дослідників на обдаровану особистість, як феномен «найвищої

соціальної цінності» та рушійної сили суспільства [1; 5; 8; 10]. Суспільний науковий інтерес не оминув і соціально-освітнє середовище зростаючої молоді, в якому позашкільні освітні заклади потребують ретельної уваги для всебічного вивчення обдарованості. Таким чином, метою дослідження стало виявлення чинників креативного потенціалу обдарованої в хореографії молоді, в процесі дисциплінованого підходу до опанування необхідних вмінь та навичок класичного танцю, та спрогнозувати їх користь в широкому суспільному значенні. Методологія дослідження включає методи аналізу наукових джерел; наукового спостереження, аналогії та порівняльного аналізу.

Аналіз наукових джерел. У спробі зрозуміти природу творчої особистості та виокремити її задатки в хореографічній діяльності, нами зроблені відповідні пошуки визначення обдарованості в наукових психолого-педагогічних та мистецтвознавських працях, де цікавим для нашого дослідження виявився дослідницький фокус на індивідуальному діапазоні креативного потенціалу; сприятливих зовнішніх умовах його розвитку та психоемоційній природі творчої особистості [5; 9; 10; 12]. Знайдена дослідницька література не висвітлює непохитних циркулярів в питанні ідентифікації обдарованості, як феномену [3; 9], що уявляється нами недостатньо вивченим явищем, в деяких наукових поглядах, схильним до невимірювальної категорії [9]. Натомість, увагу привернула «концепція креативного потенціалу» Д. К. Корольова, як неврівноважена шкала індивідуальних творчих задатків, де вищий рівень належить обдарованим особистостям [9, с. 31]; та теорія безперервності творчого ресурсу Є. Р. Борінштейна, в якій обдарована людина виступає як «творча особистість, що знаходиться в постійному креативі» [5, с. 46].

В ході аналізу джерел виявлено одностайну наукову позицію щодо впливу обдарованої молоді на суспільний розвиток, в якому вона розглядається як «найпотужніший» природний ресурс» [9, с. 83]; «запорука високого інтелектуального потенціалу нації» [1, с. 16]; рецепт успішного

суспільства [5, с. 46], що спрямувало наше дослідження до інтегративного підходу формування креативних здібностей в освітньому середовищі позашкільної хореографічної освіти. Питання розвитку обдарованих учнів в освітніх системах порушено в роботах А. О. Адамович, І. І Білокопити, О Назаренко, О. Г. Шило [2; 3; 11; 15], в яких позашкільна освіта постає як невіддільна частина, що здатна забезпечити розвиток обдарувань вихованців, задоволення їх інтересів та потреб у самореалізації [11, с. 69; 15, с. 37].

У зв'язку з акцентуванням на креативному аспекті обдарованості, постає питання виявлення творчих задатків серед молоді у «масовому суспільному середовищі» [9, с. 82], яке, згідно джерел, сприяє «маскуванню здібностей» [3, с. 38] та перешкоджає виявленню креативного потенціалу індивідуума. Науковці Д. К. Корольов та І. І. Білокопита розглядають подібне «маскування», як складну психоемоційну залежність від поглядів однолітків, характерної для сенситивних підлітків, коли діти навмисно соромляться бути «не як усі» [3, с. 38] та прагнення до звичайних міжособистісних стосунків, в яких діти часто копіюють один одного в поведінці та діяльності, що часто призводить до відходу від власних інтересів. Таким чином, ми згодні з дослідниками, які вбачають негативні наслідки внутрішньої мотивації до креативного зростання обдарованої молоді в «масовому суспільстві» [9, с. 83], без належного автономного позашкільного середовища.

Крім зазначених вище, набутих під впливом зовнішніх факторів психоемоційних станів, в дослідженні сфокусовано увагу на джерела, які висвітлюють сталі психофізіологічні особливості дитини, якими зумовлено психологічну неготовність до прикладання необхідних зусиль в опануванні навичок та вмінь, яких потребує хореографічне мистецтво. Наукова стаття «Правила професійного відбору учнів спеціалізованих хореографічних навчальних закладів» О. А. Плахотнюка, розкриває негативні риси темпераментів, найбільш підходящих до навчання хореографії [12, с. 230 - 232]. Дослідник акцентує на швидкій виснажливості холеричного темпераменту та байдужості до рутинної праці у сангвініків. Данні відкриття

зумовили пошуки коригуючих механізмів, здатних врівноважити внутрішні фактори обдарованої особистості з необхідною на заняттях дисциплінованістю, як рушійної сили творчого зростання, одним з яких на нашу думку може бути системно-функціональний підхід, який знайдено в праці «Творча самореалізація студентів-хореографів у процесі фахової підготовки», де автор, педагог-хореограф В. І. Максименко розкриває механізми для самоусвідомлення власної обдарованості через співвідношення блоків «хочу-можу-потрібно» [10]. Ґрунтовні підходи до виховання дисциплінованості, як необхідної морально-вольової риси знайдено в науковій статті «Сучасні підходи до виховання дисциплінованості у закладах середньої освіти» Ж. Г. Стельмашук, Т. Ф. Гулюк, в якій особливу увагу привернув системний аспект дисциплінованості [7, с. 55]. Практичні, мотиваційні стимули, на яких зосереджено результати нашого дослідження знайдені в науковій статті «Допрофесійна хореографічна підготовка у структурі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів: Історико-педагогічний аспект» Т. О. Благової, яка розкриває користь концертних та змагальних заходів як для мотивації самодисципліни, так і для виявлення обдарованої учнівської молоді [4, с. 49].

Взаємопов'язаність понять обдарованості, освіти, суспільства та нації не є випадковою, адже, перед Україною постають реформи, де якісна освіта зазначена, як один з провідних керунків сталого розвитку держави [14, п. 4], від якого ініціюється інтерес до феномену обдарованої особистості, як ключової рушійної сили ймовірних позитивних змін суспільства [1; 5; 9].

Викладення основного матеріалу. Відповідно до абзацу третього статті 1; статті 8 розділу I, Закону України «Про позашкільну освіту», останню визначено як здобуття необхідних знань, навичок та вмінь, необхідних для подальшої соціалізації особистості; мистецьку діяльність розглядають як складову позашкільної освіти [13]. На підставі Указу Президента про надання якісної освіти, що зазначено в документі «Про Цілі Сталого Розвитку України на період до 2030 року» [14, п. 4] у дослідженні ми

акцентуємо на питанні відповідності результатів позашкільної хореографічної освіти очікуваним критеріям якості.

Для визначення придатності хореографічної мистецької освіти поставленим цілям, в роботі розглядається дисциплінований підхід до організації навчально-виховного процесу хореографічних мистецьких закладів, відповідно статті 15 та частині першої ст. 17 розділу III Закону України «Про позашкільну освіту», який передбачає дотримання структури та змісту занять у межах часу передбаченого освітньою програмою, з урахуванням психофізичного розвитку дитини [13]. Отже дисциплінований підхід навчально-виховної системи хореографічної освіти уявляється нами як комплексний, багатовекторний процес, в якому свідомо скрупульозна діяльність обдарованої молоді на уроках класичного танцю є досягненням найвищої мети.

Попри те, що науковці стверджують, що лакмусовим папером обдарованості є прискорений розвиток, на чому зазначає і Д. К. Корольов, обдаровані діти, залишаються дітьми і підкорюючись психоемоційним факторам підліткового формування часто знецінюють власні здібності, що пояснюється униканням ситуації можливої поразки. Таким чином ми зазначаємо на проблемі кореляції між психоемоційним розвитком обдарованої молоді та їхньою психологічною готовністю до усвідомлення власної обдарованості, та прикладання необхідних зусиль для творчого зростання, на що сфокусовано увагу в результатах нашого дослідження.

Мета статті - розглянути дисциплінований підхід як важливу передумову творчого зростання обдарованої молоді у хореографічному мистецтві.

Результати дослідження. У ході спостереження за діяльністю позашкільних мистецьких закладів, та участі в відповідних заходах, нами виокремлено дієві зовнішні мотиваційні підходи, які мають свої результати в практиці хореографічних закладів позашкільної освіти, зокрема систематично спостерігаються нами в стінах КХМ КМАТ ім. Сержа Лифаря.

Йдеться про заохочення до систематичної творчої праці обдарованої молоді через залучення їх в мистецькі конкурси, та майстер-класи, в яких ми вбачаємо психолого-педагогічні передумови, знайдені нами в науковій статті «Психолого-педагогічний супровід самовизначення та самореалізації обдарованих учнів», в якій авторка А. М. Адаменко сфокусувала увагу на «Сценарії переможця», задача якого коригувати впевненість у перемозі з певною психологічною готовністю до невдачі, демонструючи, що «успіх в складній діяльності включає в себе ситуації поразки, як один з абсолютно природних моментів» [1, с. 20]. Дослідниця окреслює такий метод, як метод «розвивального дискомфорту», ефективність якого доведена у найбільш складних, невіршувальних ситуаціях, що підходить вразливій психоемоційній організації обдарованої молоді, та активує «принцип мотивації саморозвитку виступаючи в якості рушійної сили та важливої умови розвитку високого рівня здібностей дітей» [там же]. Безпосередньо, у приміщенні КМАТ ім. Сержа Лифаря нещодавно (19.10.2025), VII Всеукраїнський двотуровий конкурс танцю «ХОРЕОГРАФІЯ» від «Табіле ЦЕХ», який показав високі результати обдарованої молоді. Наступний захід планується 30.11.2025, як XIII Всеукраїнський конкурс танцю «Ритми Майбутнього».

Навіть самі геніальні здібності, без гідного зовнішнього спрямування можуть не розкритися певною мірою. Підґрунтям усвідомленої дисциплінованості, яка формується в хореографічному автономному суспільстві та найголовнішим чинником її розвитку – є викладач-хореограф, як педагог в широкому філософському значенні, який «повинен ставити перед вихованцем ті цілі, які той поставить перед собою сам, коли стане дорослим. Необхідні цілі – це ті, які потрібні людині в будь-якій області його діяльності» [6, с. 242].

Для того, щоб діяти в умовах швидких змін, які відбуваються і в хореографічних мистецьких закладах України, педагогу-хореографу потрібно професійно зростати разом з обдарованою молоддю, що стане запорукою

якісного розвитку креативного потенціалу в суспільному значенні. Відкритим полем для обміну знаннями та власними творчими методами, на нашу думку постає «Київський міський методичний центр закладів культури та навчальних закладів» в якому КХМ КМАТ ім. Сержа Лифаря систематично приймає участь, в наданні майстер-класів професійного рівня.

Так цього річ в стінах закладу відбулися наступні майстер-класи:

26.09.2025, «Творча платформа викладача-хореографа», в якій діти з ДМШ № 6 ім. Жуковського мали змогу разом з учнями школи студії КХМ КМАТ ім. Сержа Лифаря, опрацьовувати танцювальні рухи, та їх комбінування для використання в концертних номерах (викладач В. Федь, концертмейстер С. Степанюк);

15.10.2025 «Музична лабораторія екзерсисів балету. Стилiстична мова пластичного руху в музичній тканині: творча співпраця хореографа та концертмейстера», в якому фокус уваги було спрямовано на важливість взаєморозуміння між хореографом та концертмейстером, як комплексної підтримки учнів на уроках класичного танцю (доповідачки: педагог-хореограф О. Макаренко, концертмейстер К. Панчішна);

28.10.2025 «Розвиток технічних та артистичних навичок у народно-сценічному танці через екзерсис у станка та етюд на середині зали», де учні КДШМ № 2 ім. М. І. Вериковського, мали змогу опрацьовувати рухи разом з учнями народно-сценічного танцю школи студії КМХ КМАТ ім. Сержа Лифаря (доповідачка В. Башкірова, концертмейстер В. Гузеєв).

Таким чином, ми вважаємо наведені вище мистецьки заходи мотиваційним стимулом творчого зростання як для обдарованої молоді, так і для викладачів, і на останок торкнемось питання усвідомленої самореалізації, з точки зору її внутрішніх механізмів. Згідно поставленої задачі, нами виокремлено системно-функціональні методи усвідомленої самореалізації, надійність яких була доведена науковцем і педагогом В. І. Максименко в статті «Творча самореалізація студентів-хореографів у процесі фахової підготовки» [10]. І хоча ми не розглядаємо в роботі хореографічну мистецьку

діяльність в розрізі професійного становлення, а лише в сфері її якісного розвитку, наведені методи мають наукову цінність і для нашої теми. Автор скеровує увагу на правильне співвідношення внутрішніх блоків особистості «хочу», «можу», «потрібно» [10, с. 101], в русло свідомого підходу до професійного зростання студентів-хореографів, яке ми переусвідомили відповідно нашого дослідження, де «хочу» спонукає обдаровану особистість до самовираження задатків в обраній діяльності; «можу» («не можу») передбачає критичне ставлення до власних можливостей, «потрібно» - сприяє самоорганізації обдарованої молоді, і як вищий прояв визначає соціальний запит на її креативний потенціал [10].

Висновки: Запровадження вищезазначених методів мотивації та підтримки обдарованої молоді показало високі результати на уроках класичного танцю в автономному середовищі закладів культури і мистецтва. Згідно спостережень, обдаровані діти які усвідомлюють власні можливості, не лякаються поразки, здатні до самокритичності, відповідально ставляться до потрібних зусиль, мають високий креативний потенціал і в суспільному значенні. Таким чином, в дослідженні через зовнішні та внутрішні механізми, розкрито важливість дисциплінованого підходу організації навчально-виховної діяльності хореографічних закладів, як формувального чинника систематичної праці обдарованої молоді, необхідної для всебічного розкриття її творчого потенціалу, результати якої доводять придатність навчально-виховної організації позашкільної хореографічної освіти цілям якісної освіти, відповідно Цілей сталого розвитку України.

Список використаних джерел

1. Адаменко А. М. Психолого-педагогічний супровід самовизначення та самореалізації обдарованих учнів. *Обдаровані діти – скарб нації: матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції* (м. Київ, 18–22 серпня 2021 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 15–21.

2. Адамович А. О. Діяльність закладів позашкільної освіти як засіб розвитку обдарованості учнів. *Реалізація наступності в природничій освіті: реалії та перспективи: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. Р. К. Мельниченко, О. А. Сорочинської, В. В. Танської. Житомир : Вид-во «О. О. Євенок», 2018. С. 8–11.

3. Білокопита І. І. Ідентифікація обдарованості дітей у закладах дошкільної освіти. *Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти: матеріали методологічного семінару* (Київ, 18–20 листопада 2021 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 37–40.

4. Благова Т. О. Допрофесійна хореографічна підготовка у структурі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів: історико-педагогічний аспект. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 4 (111). С. 19–32.

5. Борінштейн Є. Р. Розвиток творчої особистості: феномен обдарованої дитини. *Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти: матеріали методологічного семінару* (Київ, 18–20 листопада 2021 р.). – Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. С. 45–50.

6. Ващенко М. В. Педагогіка інтересу Й. Гербарта: значення для сучасності. *Вісник студентського наукового товариства: збірник наукових праць студентів, магістрантів і аспірантів* / за заг. ред. О. В. Мельничука. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2021. Вип. 24. С. 240–243.

7. Гулюк Т. Ф., Стельмашук Ж. Г. Сучасні підходи до виховання дисциплінованості у закладах середньої освіти. *Наука, освіта, суспільство очима молодих: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих науковців*. Рівне : РВВ РДГУ, 2018. 365 с. С. 55–57.

8. Загородня А. А. Соціальна антропологія в контексті освіти та виховання особистості (друга половина XIX століття) як чинник сучасних

освітніх змін. *Наука і техніка сьогодні. Серія: Право, економіка, педагогіка, техніка, фізико-математичні науки.* 2022. Вип. 11 (11). С. 95–106.

9. Корольов Д. К. Психологія обдарованості. Київ : Міленіум, 2024. 176 с.

10. Максименко В. І. Творча самореалізація студентів-хореографів у процесі фахової підготовки. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки.* Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2020. № 1. С. 99–107.

11. Назаренко О. Розвиток компетенцій учнів засобами проектної діяльності в системі позашкільної освіти. *Вдосконалення позашкільної освіти в умовах сучасних трансформацій: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції* (Кропивницький, 25 квітня 2025 р.) / за ред. [за наявності редактора]. – Кропивницький, 2025. С. 68–73.

12. Плахотнюк О. А. Правила професійного відбору учнів спеціалізованих хореографічних навчальних закладів / Кінезіологія танцю: колективна монографія / за заг. ред. О. А. Плахотнюка. Львів : СПОЛОМ, 2020. С. 218–239.

13. Про позашкільну освіту: Закон України від 22 червня 2000 р. № 1841-III (з останніми змінами, внесеними згідно із Законом [№ 4574-IX від 21.08.2025](#)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14> (дата звернення: 28.10.2025).

14. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019> (дата звернення: 28.10.2025).

15. Шило О. Г. Обдарована дитина і нові тенденції в освіті. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти (частина I) : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Львів, 22–23 січня 2020 р. Львів : Львівський науковий форум, 2020. С. 36–39.